

POKLADNE MASKE → MASKE

POKLONAC, zidani stup, odn. mala zidana kućica, podignuta pretežno u slobodnu prostor da bi štitila od vremenskih nepogoda kip sveca, odn. sliku koja je u njoj smještena. Naziv p. uobičajen je u čakavskome dijelu Hrvatske (u izvorima se susreću nazivi: *kapelica*, *oratorium*, *capellula*, *aedificiolum*, *receptaculum*). Pučka inventivnost oblikovala je više tipova poklonaca. Na području S Hrvatske uobičajen je zidani prizmatični stup sa šatorastim krovčićem i četiri, odn. tri niše, te s jednom nišom za kip, odn. za sliku; to su izdanci gotičkoga stupa tipa tabernakula. Poklonci-edikule (podizani osobito tijekom XVIII. i XIX. st.) otvoreni su s tri strane, ili samo s jedne strane, ili su pak zatvoreni providnim vratima, a katkada imaju i mali tornjić. U SZ krajevima (Petrijanec kraj Varaždina, Međimurje) građeni su i od drva.

LIT.: A. Horvat, Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međimurju, Zagreb 1956. A. Ht.

POKRAJČIĆ, Ratko, graditelj (Šibenik, XV. st.). God. 1449. radi na obnovi šibenskih utvrda. Zajedno s A. Budičićem zidao je kapelu Sv. Andrije u dominikanskoj crkvi.

LIT.: I. Fisković, Neki vidovi rada Jurja Dalmatinca u Šibeniku i Splitu, Radovi HIJZ, 1981, 27–28, str. 112, 124, 165.

POKRIVENIK, prapov. nalazište, špilja na S strani otoka Hvara. Među mnogobrojnim keramičkim ulomcima, koji najvećim dijelom pripadaju hvarskoj kulturi, nađeni su i višebojni fragmenti čije podrijetlo upućuje na Dimini-kulturu (Grčka).

LIT.: G. Novak, Izvještaj o prethistorijskim istraživanjima otoka Hvara, Ljetopis JAZU, 1949, 55. — V. Miroslavić, Nalaz heladske keramike u špilji Pokrivenik na Hvaru, VJAH, 1971, B. Čk.

POKRIVKA, Matija, slikar (Kutovo kraj Orašnice, 7. IX. 1923). Po zanimanju službenik, pohađao tečaj crtanja kod V. Kirina 1948/49. Od 1967. profesionalni slikar. U crtežima dokumentarnih značajki bilježi sukob staroga i novoga u arhitekturi Zagreba. Objavio monografiju *Istarska viđenja* (1982). Piše pjesme i prozne zapise kojima komentira vlastite crteže.

POKROVNIK, selo u Dalmatinskoj zagori uz cestu Šibenik – Drniš. Na Capića njivama, kraj izvora Pećine, otkriveni su ostaci naselja iz starijega i srednjega neolitika — impresso i daniljska kultura. Pronađeni su tragovi kuća i ognjišta, ulomci keramičkih posuda, te kamenoga i kremenoga oruđa. Na brijegu oko crkve Sv. Mihovila vide se ostaci prapov. zidina i ulomci ilir. keramike. Na istome mjestu ima srednjovj. grobova, od kojih su neki sa stećcima. Na njivama kraj izvora Pećine starohrv. je groblje u kojemu je nađen nakit.

LIT.: K. Stojić, Sela šibenskoga kotara, Šibenik 1941, str. 104.

Z. Gu.

POKUPSKI BREST, selo kraj Petrinje. Drvena kapela Sv. Barbare imala je oslikan tabulat iz 1676. U drvenoj kapeli iz 1929. bili su dijelom očuvani stari oltari iz 1675. i 1678, propovjedaonica (1672) i škrinja. Selo, u kojemu je bio i niz starih drvenih kuća, uništeno je u agresiji na Hrvatsku 1991.

LIT.: G. Szabo, Drvene kapele u našoj domovini, HP, 1915. — A. Schneider, Popisivanje, 1940, str. 174. — A. Horvat, Između gotike i baroka, Zagreb 1975.

POKUPSKO, selo u Turopolju na lijevoj obali Kupe. U sr. vijeku pripadalo je opatiji cistercita u Topuskom, a od sred. XVI. st. zagrebačkome biskupu koji je tu imao utvrdnu (napuštena u XVIII. st.). Drvenu je župnu crkvu Sv. Marte zamijenila prostrana barokna župna crkva Sv. Ladislava koju je dao sagraditi (1736–39) zagrebački biskup Juraj Branjug, zaštitnik

POKAZNICA BISKUPA BRANJUGA iz 1747. Zagreb, Riznica katedrale

te župe, »u talijanskom stilu« (S. Pepelko): četverokutna lađa zaobljenih uglova presvođena je kupolom. Između lađe i svetišta umetnut je uzak prostor konkavno oblikovanih bočnih zidova; to je ujedno najranija pojava visokobarokne razvedenosti crkv. prostora u crkvenoj arhitekturi u Hrvatskoj. Raskošno oblikovani drveni oltari djela su kiparske radionice biskupa Branjuga i nose njegove grbove. Osobito se ističe središnja skupina kipova na gl. oltaru: kralju Ladislavu kraljica Jelena pokazuje hrv. grb, a anđeo ploču s riječima pohvale (poslije premazani). Crkvu opasuje cinktor s kulama i puškarnicama. Ta dragocjena barokna cjelina uništena je u ratu 1991.

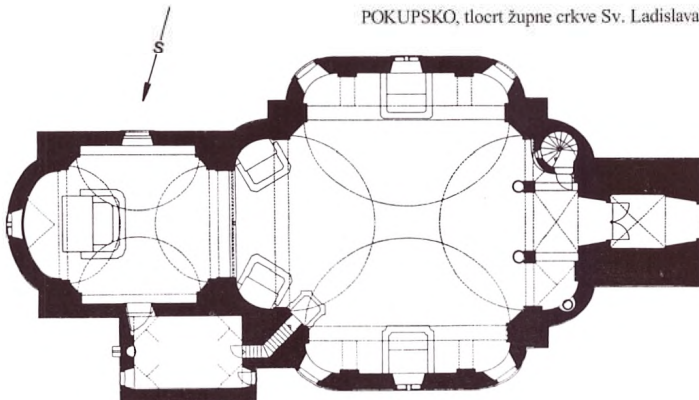
LIT.: Đ. Cvitanović, Župna crkva Sv. Ladislava u Pokupskom, u zborniku: Pokupsko 1991, Velika Gorica 1991. — D. Baričević, Majstori drvorezbarske radionice biskupa Jurja Branjuga u Pokupskom, ibid. — Cultural Heritage of Croatia in the war 1991/1992, Zagreb, 1993. L. D.

POLAČA, selo Z od Benkovca. Na uzvisini Bičina glavica nalaze se ostaci zidina prapov. naselja i temelji ranokršč. crkve. U crkvi je nađeno nekoliko kasnoant. grobova i više ulomaka ranokršč. crkvenoga kamenog namještaja. Na istome su lok. vidljivi ostaci rim. zgrada. Na lok. Bičina pronađeno je više rim. nadgrobnih i zavjetnih spomenika s natpisima, a JZ od Glavice su ruševine prostrane građevine koja se u ispravama naziva Palatinum. U polju, na lok. Dvorine, nalaze se ostaci srednjovj. naselja; ruševina starije arhitekture ima i blizu Pribić bunara. P. se spominje u ispravama iz XI. st. kao sjedište starohrv. županije Sidraga.

LIT.: L. Jelić, Povjesno-topografske crtece o biogradskom primorju, VJHAD, 1898, str. 109. — B. Ilaković, Vranska regija u rimsko doba, Radovi HIJZ, 1971, 18. Z. Gu.

POLAČE, naselje na SZ strani otoka Mljeta s ostacima ant. građevina iz I–VI. st. Očuvani su monumentalni ostaci palače, vjerojatno ljetne rezidencije germanskoga komesa Pierusa. Na uglovima pročelja dvije su poligonalne kule (jedna očuvana u visini od 20 m), između kojih je smješteno pristanište i uvučeno pročelje sa središnjim većim ulazom te manjim ulazima s obje strane. Pročelje iznutra služi kao dugi hodnik što spaja kule i

POKUPSKO, tlocrt župne crkve Sv. Ladislava

POLAČE, ostaci ranokršćanske bazilike

unutrašnji ulaz u glavnu prostoriju koja završava apsidom; sa strane je šest manjih prostorija. Iznad gl. ulaznih vrata bila je loda s nizom prozora. Na brežuljku poviše Polača nalaze se ostaci kasnoant. utvrde, SZ od naselja ostaci ranokršć. bazilike T-osnove s upisanom apsidom i kružnom krstionicom te bočnim narteksom. Okolo su još neke kasnoant. građevine, ali i ostaci rim. ladanjske vile. Otkriven je i jedan natpis na kojemu se spominje rim. hram. Zapadnije se nalaze dobro očuvani ostaci crkve iz V. st., udvostručene u VI. st. prigradenom memorijalnom kapelom, te presvođene i proširene predvorjem u sr. vijeku.

LIT.: B. Gušić i C. Fisković, Otok Mljet, Zagreb 1958, str. 8, 40–42. — E. Dyggve, Palača na otoku Mljetu s novog gledišta, Stelšov zbornik, Ljubljana 1959. — M. Cagiano de Azevedo, Il Palatium di porto Palazzo a Melada, Atti del Convegno internazionale sul tema Tardo Antico ed Alto Medioevo, Roma 1967, str. 273–283. — I. Fisković, O ranokršćanskim spomenicima naronitanskog područja, u knjizi: Dolina rijeke Neretve od prethistorije do ranog srednjeg vijeka, Split 1980, str. 237–240. B. Kir.

POLETTI-KOPEŠIĆ, Mila, arhitektica (Gračac, 15. X. 1921 — Zagreb, 18. IV. 1995). Diplomirala na Arhitektonskome fakultetu u Zagrebu 1944. Pedesetih godina projektirala u duhu suvremenoga arhitektonskog izraza više stambenih i javnih zgrada, među kojima se ističu: Institut vrtlarske škole u Brezovici, stambene zgrade u Splitu, policijska postaja u zagrebačkoj Dubravi te prvi TV toranj na Sljemenu (1958). Šezdesetih godina realizira uglavnom školske zgrade (ukupno stotinjak): škole u Vukovaru (1958), u Štefanovečkoj ulici u Zagrebu (1961), Oroslavju (1964), Opatiji (1968), Senju (1969), Varaždinu (1970); predškolske ustanove u Kozari boku (1971), na Ferenčiči (1971) i na Srednjacima (1972) — sve u Zagrebu. Autorica je urbanističkih rješenja za turistička naselja u Puntu i Šilu na Krku (1965), gdje izvodi i nekoliko obiteljskih kuća.

T. Pl.

J. POLJAN, *Ljudi u prolazu*

POLJAN, Josip, kipar (Zagreb, 24. XI. 1925). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1948 (F. Kršinić, V. Radauš), usavršavao se kod A. Augustinčića 1949–51. Predavao na Školi primijenjene umjetnosti (1951–61), Pedagoškoj akademiji (1961–78) i na Akademiji u Zagrebu (od 1978). Već od početka njegova se skulptura odlikuje poetskom izražajnošću i razigranom površinom (ciklus *Harlekin*, 1956). Razlaganjem oblika u ritmizirane lukove postiže sklad kompozicije u ciklusu *Žena s pticom*: *Djevojka s pticom* (u parku u Voćarskoj ulici u Zagrebu, 1960); *Skica za fontanu u Karlovcu* (1978). U ciklusu *Ljudi u prolazu* (1984) postupnim stanjivanjem dematerijalizira figuru naglašujući osjećaj krhkosti i tjeskobe. Erodiranom površinom skulptura u bronci te uporabom aluminijske folije i voska postiže suptilnu i snažnu izražajnost. Autor je monumentalnih sakralnih skulptura (katedrala u Mostaru); radi medalje i plakete (*Nino*, 1968; *Recital kajkavske lirike*, 1969). — Samostalno izlagao u Zagrebu (1984, 1988, 1994).

LIT.: V. Maleković, Josip Poljan (katalog), Zagreb 1984. — D. Malešević, Josip Poljan (katalog), Zagreb 1988. — S. Bravar, Josip Poljan (katalog), Zagreb 1994. R. He.

POLJANSKI, Branko Ve → MICIĆ, BRANKO

POLJICA, područje između Splita i Omiša, omeđeno rijekama Cetinom i Žrnovnicom te morem; 19 sela koja tvore *Gornja*, *Srednja* i *Donja Poljica*. U sr. vijeku to se područje konstituira u zasebnu političko-teritorijalnu organizaciju, Poljičku republiku, koja je imala samostalnost pod Venecijom (od 1444) i Turcima (1513–1699); ukida je Napoleon 1806.

P. su naseljena već u neolitiku (nalazi u Sitnom). Iz ilir. su razdoblja mnogobrojne gomile, dok su rim. nalazi pronađeni u Podstrani (Pituntum), Jesenicama (Nereste), Dubravi, Srijanima, Podgrađu i Docu. Iz ranokršć. su razdoblja značajni ostaci u Gatima (crkva iz Justinijanova doba, centralnoga tipa, izvanredno bogate opreme) i Ostrvici (kompleks ladanjske vile) iz VI. st. Iz ranoga sr. vijeka očuvao se nekoliko sakralnih građevina: crkva Sv. Petra na Priku (X. st.), koja ujedinjuje longitudinalni i središnji kupolni tip. U Jesenicama je crkva Sv. Maksima, a u Podstrani dvije crkvice Sv. Jurja. Iz dokumenata je poznata crkva Sv. Martina u Podstrani, gdje je 839. sklopljen mir između kneza Mislava i mlet. dužda Petra Tradeniga, te crkva i benediktinski samostan Sv. Petra u Selu (Sumpetar—Jesenice); očuvani su nadgrobna ploča utemeljitelja Petra Crnog i *Sumpetarski kartular*. U grobnjoj se kapeli Sv. Stjepana na Sumpetru nalazi predromanička oltarna pregrada. Iz sr. je vijeka crkva Sv. Klementa u Sitnu Gornjem, romaničko-gotičkoga stila, a Sv. Luka u Dubravi ima odlike romanike, gotike i renesanse. U Gatima su pronađeni ostaci romaničke crkve iz XII. st., gotici pripada crkva Sv. Marka u Dućama. Renesansni kip Sv. Stjepana na Sumpetru pripada krugu Nikole Firentinca. Odlaskom Turaka P. se od XVII. st. ponovno izgrađuju i gospodarski uzdižu. Iz baroka potječu mnogobrojne crkve — Sv. Ante u Podstrani, župne crkve u Tugarima (s oltarom klesarske obitelji Bertapelle), Sitnu Donjem (oltar radi Petar Costa), Gatima, Ostrvici, Podgrađu, Zvečanju, Docu, te niz kapela. Iz istoga je doba kuća Cindro na Strožancu (Podstrana) i najstarije kuće po selima (Ružića u Podstrani, Kadića u Jesenicama, Gojsalića u Kostanjima, Bilića i Stazića u Docu). Glagoljaško je sjemenište na Priku iz 1750. U XIX. se st. grade nove župne crkve u Podstrani, Dućama, Jesenicama i Docu. U Dućama je i oltarna slika V. Bukovca iz 1886. Historicizmu sa secesijskim detaljima pripadaju kuće Petrić (Jesenice), a iz najnovijega je doba kip Mile Gojsalić (1967) i Meštrovića. U Gatima je muzej Poljica s pov. i etnograf. izlošcima.

LIT.: F. Ivanišević, Poljica, ZNŽO, 1903–1905. — I. Pivčević, Povijest Poljica, Split 1921. — C. Fisković, Utjecaj Dioklecijanova mauzoleja na kasnije graditeljstvo, VJAH, 1950–51. — I. Novak i P. Skok, Sumpetarski kartular, Zagreb 1952. — S. Traljić, K. Cicarelli i L. Katić, Četiri barokna oltara u srednjoj Dalmaciji, Prilozi—Dalmacija, 1961. — C. Fisković, Žrtvenik Petra Coste u Sitnom sred Poljica, Radovi HJUZ, 1978, 25. — J. Jeličić, Ikonografija ranokršćanske lunete iz Gata, Prilozi—Dalmacija, 1986. — R. Tomić, Dvije Poljičke zastave, ibid. — J. Jeličić—Radonić, Gata, crkva Justinijanova doba, Split 1994. R. To.

POLJICA, selo na otoku Krku. Župna crkva Sv. Kuzme i Damjana ima četverokutno svetište, presvođeno križnorebrastim svodom iz XVI. st., brod proširen u XIX. st. te oltare sa slikama i skulpturama iz XVII. i XVIII. st. Odijeljeni zvonik sagrađen je 1768. U sakristiji se čuva gotički svileni i srebrni vez iz XV. st. s kristološkim prizorima i svecima, dio neka-dašnje kazule.

POMENIĆI, obitelj graditelja i klesara iz Korčule, aktivna u XVI. i XVII. st. *Andrija P.* je 1589. isporučivao kamen kiparu N. Lazaniću za kipove i ostale radove u crkvi Sv. Vlaha u Dubrovniku. — *Paško P.* je sudjelovao